

## SÜRYANİCENİN ANLAM DERİNLİĞİ

Süryanice, Sami diller ailesi içerisinde yer alan kadim bir dildir. Geçmiş geleceğe taşıyan bu dil, ‘evrenimizin sınırları’ni oluşturan anlama ve anlamaya kap vazifesi görerek süregelmiş olup, başlangıcından itibaren ve tarih boyunca kültürlerarası etkileşimde önemli bir köprü vazifesi görmüştür. Süryanice doğası gereği, zengin ve çok-anlamli kelime dağarcığıyla, kendine özgü kavramlara ve anlam tatlarına sahiptir. Süryanice anlamlama/anlamlandırmanın kökeni, antik Bethnahrin (Mezopotamya)’de boy gösteren köklü kültürün verimli kaynaklarına kadar inmektedir. Nereden bakarsak bakalım, Süryanice’nin ilginç ve cezbedici anlam yelpazesi ve anlamlandırma yetisi, bütün endamıyla kendi varlığını ortaya koymaktadır. Araştırmalarda Süryanice söz konusuysa, işte o zaman insan daha çok tatlı bir yorulma maratonuna girmekte ve kelimelerin derin düşünce denizlerine ve dehlizlerine dalmaya başlar. Her dilde olduğu gibi Süryanice’de de ‘anlama’ ve ‘anlamlandırma’ işine koyulunca, kavramların ‘kök’ anlamlarına ulaşmak her zaman kolay olmamaktadır. Bir kaç yüzyıldan bu yana genelde Semitik diller, özelde ise Süryanice üzerine dilbilimcilerin ortaya koydukları takdire şayan çalışmaları olsa da, kanaatimce bu kadim dilin derinliğinde saklı sırların henüz gereği kadar gün ışığına çıkarılamamıştır. Çünkü işte tam orada Mezopotamya’nın kökeninde ve antik bilgelik yataklarında ‘Yaşam’ın ta kendisine dair o çok farklı ‘anlamlandırma sistemi’ rengârenk cümbüşüyle gözlerimizi kamaştırmaktadır.

Bu yazıdaki amacım; ‘anlamlama’ya ve ‘anlamlandırma’ya ışık tutması bakımından, ‘İNSAN’ kelimesinin Süryanice’deki karşılığı olan **NOŞO/NAŞA** ve **BARNOŞO/BARNAŞA** sözcüklerinin barındırdığı semiotik ve semantik imlemeleriyle ve dilbilimsel zenginlik içerisinde hermönitik dünyasını felsefik anlamlarıyla kısaca irdelemek olacaktır. Çünkü anlamlandırma ve kavramsallaştırma aşamasında, her dilin kendine özgü doğası o anlam çeperini şekillendirmektedir. Bir dilde bir ‘şey’in nesne veya özne olarak adlandırılması, yine kendine özgü belli bir takım kavramlara yüklenen anlamlara dayanılarak yapılmaktadır. Böylelikle söz konusu ‘kelime’, kullanımıyla ortaya çıkan anlamlar, zaman içerisinde yeni içerikler,

incelikler, ayrıntılar ve gizil anlamlar kazanabilmekte; toplumsal gelişim ve değişim ile birlikte, zamanın da değişmesiyle farklı kullanımlara ve anlatım yollarına sahip olabilmektedir.

‘İnsan’ sözcüğüne dair ileride vereceğim Süryanice anlamlardan da anlaşılacağı üzere, her dilin gelişmişliği, kelime ve kavramlarında gizli anlam zenginliğiyle ölçülmektedir. Bir kelimeye, bir kavrama ne kadar çok anlam yüklenmişse, o dil o kadar zengin sayılır. Ayrıca, kavramlardaki anlam zenginliği, o dilin geçmişten taşımış olduğu anlam yüküyle, onun ne denli kadim olduğuna işaret etmektedir.

Şöyle ki; bir dile organik yapı bütünlüğü kazandıran yegâne şey, kelime ve bunların kavramsal iç-dengesi ile koşut olarak taşıdığı anlam-değer dünyasıdır. Bu ‘anlam-değer evreni’ şayet aşınma ve anlam kaybı yaşamışsa, o zaman bu dil yaratıcı-yapıcı ve anlamlandırıcı etkisini yitirmiş demektir. Zira, dilde yaşanan aşınma ve yüklendiği anlamı yitirmesi bir nevi hastalık gibidir. Bu da, zaman içerisinde kelimelerin kavramsal kişiliğinin ya yitirilmesi veyahut tamamen ölmesine neden olur.

Bir dilde kelimelerin kavramsal kişiliği, kelimelerin içeriğine, kökenine yani ruhuna vurgu yapar. Dilde kelime adına dile getirdiğimiz bu hususlar, kelimelerin yaşamsal-yaratıcı gücü sözkonusu olunca, hem anlamı, hem de değeri açıklar mahiyettedirler. Çünkü, bu içerik, bu anlam, bu değer, eylemleri, motivasyonları belirleyen çok önemli işlevlere sahiptir. Kavramların anlamsal kişiliği, düşünce kalıplarını geliştirir, idrâk yükseltmesiyle mevcut anlamları büyütür. Hatta, o kelimelere yeni anlamlar katar. Bu da, insanların anlamlandırma yetisine, değerlendirme sistemine son derece olumlu bir etki yapar. Anlamlandırma yetisinin zaafa uğraması, bir insanın, dolayısıyla bir dilin başına gelebilecek en büyük musibettir. Dildeki kavramsal gelişim, o dilin hayatîyetine, o dili kullanan insanların sosyo-kültürel şekillenmesine ve idrak yükselmesine güç katar.

Şimdide âşına bir kelimenin kullanımı ile o kavramın anlamı zaman içerisinde değişikliğe uğrasa da, sözkonusu kadim diller olunca bu ‘kök anlam’, çoğu kez derin

tarihsel bağlantılardan gelen esinle o özgün anlam zenginliği mutlaka o dilin en kuytu köşelerinde olsa dahi korunabilmektedir. Bu konuda tartışmalı varsayımlar olsa da, sarsılmaz kanıtlara dayalı çıkarımlar ve sonuçlar, edebî ufukları zenginleştirmeye devam edecektir. Günümüz Klasik Süryanicesi'nde bulunan kavramların ruhu, biribiriyle o denli uyumlu ve barışıktır ki, o ruhu yaşam mozaiğini oluşturan her zerresiyle yakın ilişki ve temas halinde olduğunu temâşâ etmek olasıdır. Çünkü Süryanice'de, her kelime, her isim, kendi anlamsal kökenine göre çok farklı hatta bazen tamamen zıt anlamıyla kullanımlara ve ayrıntılara sahiptir.

Süryanicede, insanileştirmek anlamına gelen Aneş ܐܢܝܫ kelimesinden Unoşo/Unaşa ܐܢܘܫܐ kalıplarındaki kelimeler türetilmektedir. Buradan da, **Noşo / Naşa** ܢܘܫܐ, **Barnoşo/Barnaşa** ܒܢܘܫܐ ismi türemiştir. Ayrıca bu üçlü fiil (olaf.nûn.şîn) kökünden insanlaştırma anlamında **Barneş** ܒܪܢܝܫܐ, **Burnoşo / Burnaşa** ܒܘܪܢܘܫܐ ve **Barnoşo / Barnaşa** ܒܢܘܫܐ kelimeleri geliştirilmiştir.

Süryanice'de:

Noşo/Naşa ܢܘܫܐ: İnsan, kişi;

Barnoşo/Barnoşo ܒܢܘܫܐ: Erkek insan (eril);

Brathnoşo/Bratnaşa ܒܪܬܢܘܫܐ: Kadın insan (dişil);

Noşoyuthu/Naşayutha ܢܘܫܘܬܗ : İnsanlık, beşeriyet;

Noşutho/Naşutha ܢܘܫܘܬܗ : İnsanlık ve insan doğası;

Barnoşoyo/Barnaşaya ܒܢܘܫܘܝܐ : İnsani/insansal ve

Barnoşutho/Barnaşutha ܒܢܘܫܘܬܗ : İnsan doğası (tabiatı) anlamındadır.

Uzak da olsa leksik ve etimolojik açıdan kök harfler üzerinden 'Aneş' ܐܢܝܫ ile 'Naş' ܢܘܫ arasında bir ilişki kurmak istiyoruz: Zayıf düşmek, zayıflamak, zayıf olmak, güçten düşmek, takatten düşmek anlamına gelen bu p<sup>ca</sup>al fiil kalıbındaki ikiz-harfli (kök harfin son iki harfi aynı olan fiil: ܢܘܫ) Naş ܢܘܫ fiil kökünde Nşoşo / Nşaşa ܢܘܫܘܫܐ

kelimesi türetilmiştir. Bu kelimenin etken-ortaç haliyle, ‘zayıf, güçsüz, sefil, hasta’ anlamına gelen Naşîšo / Naşîşa ܢܫܐ kelimesi mevcuttur.

Yine son harfi hastalık bir fiil olan ‘unutmak, hatırlamamak’ anlamına gelen Nşo / Nşa ܢܫܐ kelimesinden de; Neşyono / Neşyana ܢܫܘܢܐ ‘unutkanlık, ihmalkarlık, nisyân’ kelimesi türetilmiştir.

Doğu Aramicenin uzantısı olan Süryanice’nin leksik kelime hazinesini Asurca, Babilce ve en ilkten Akadça’dan geliştirdiği tarihsel olarak bilinmektedir. Bu açıdan, Süryanice’nin de İbranice ve Arapça gibi diğer Semitik dillerle olan ilişkisi bu ortak dil hazinesini paylaşmasından kaynaklanmaktadır. Bu açıdan Akadça, etimolojik açıdan Süryanice için çok önemli bir havza ve bir yatak özelliğine sahiptir. Bu nedenden dolayıdır ki, Akadça, Sami dilleri (Süryanice, İbranice, Arapça) araştırmalarında, öncül dayanak noktasını oluşturmaktadır.

Asur-Babil dillerinin miras olarak taşıdığı Akadça, Antik Ortadoğu’nun lingua franca konumunu işgal eden dilydi. Bu dilde çok çeşitli eserler yazılmış ve ticarî anlaşmalar bu dil üzerinden gerçekleşmiştir. Ayrıca, yine resmî dil olduğunu için Kanunlar da bu diller çıkarıldı. Yine bazı meslek alanları geliştirildi. Matematik, Astronomi, büyücülük gibi konularda çalışmalar, yine bu dil vasıtasıyla yapıldı. Dolayısıyla Asur-Babil dili olan Akadça’da mevcut tabletler, eserler günümüz için zengin bir bilgi kaynağı oluşturmaktadır. Medeniyetler arası iletişimde kullanılan dil olması hasebiyle, pek çok antik dilin çözümlenmesinde kilit rol oynamaktadır.

Akadça’da, ANŞU, ENAŞU, ENŞUTU, ENEŞU insan ve insanıyet anlamına gelmektedir. Bu da, Akadça’nın Süryanice ile olan tarihsel etimolojik bağlantılarını, etkileşimini, kadim yakınlığını ve derin bağlarını göstermektedir. Çünkü yukarıda açıklanan anlamlardan da anlaşılacağı üzere, Süryanicedeki ANEŞ ܢܫܐ, NAŞ ܢܫܐ, NOŞO/NAŞA ܢܫܐ kullanımlarının ve anlamlarının kökeni verimli Bethnahrin

(Mezopotamya) topraklarının tarihsel derinliğine kadar uzanmakta, yani Akadça'ya dayanmaktadır.

Akadça'da, **ENEŞU**, **ENAŞU**, **ENİŞTU** 'zayıf' demektir. **ENŞUTU** 'zayıflık'; **ENEŞU** ise 'zayıflamak, zayıf olmak, güçten düşmek' demektir. Demem o ki, yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, Süryanice'deki '**insan/nošo**' kelimesi ve türevleri; kurabildiğimiz etimolojik ilişkisellikler ölçüsünde, zayıflık, güçsüz, takatsiz anlamlarını da semantik anlam itibariyle çağrıştırmaktadır. Bu tanımlamanın, her evrede eksikliği ve noksanlığı hisseden insan doğasına uygun olduğunu düşünüyorum.

Kaynaklarda geçtiği üzere, dini edebiyat ve litürjik gereksinimden dolayı Türkçe, Türkler'in İslamlaşma sürecinden sonra Semitik dil ailesi olan Arapça'dan ve Hind-Avrupaî dil ailesinden olan Farsça'dan hayli kelime ödünçlediği için bu dillerle aynı aileden olmasa da, özellikle Arapça'dan ödünçlediklerinden ötürü Akadça ve Süryanice ile dolaylı bir akrabalık bağı geliştirmiştir. O denli ki "**akraba**" kelimesi bile Akadça "**qerebu**", Süryanice "**qarîbo**" kelimesinden alıntı olduğu bilinmektedir. Bu açıdan, Akadça ile Türkçe'nin ilişkisi büyük çoğunlukta Arapça üzerinden gerçekleşmiştir.

Bilindiği üzere dil, insanı inşa faaliyeti, medeniyet, düşünme ve tasavvur biçimiye, o halde yeni farkındalıklarla bu doğrultuda yeni "**bilinç alanı**" oluşturmak gerekir. Bu ihtiyacı görmeyen, hissetmeyen bir zihniyetin Süryanice'yi geleceğe taşıma noktasında başarı gösterebileceği mümkün gözükmemektedir.

Burada mesele şu ki; 'insan' kelimesi Akadça'da; güçsüzlük ve zayıf düşme anlamına gelen **ANŞU**, **ENAŞU**, **ENŞUTU**, **ENEŞU** kelimeleri daha iyi kavrandığında, insan doğasına dair algımız daha da genişleyecektir. Elbette bu, Süryanice'deki **Nošo / Naşa** ܢܫܐ, **Barnošo/Barnaşa** kavramına bu ilişkisellikleri kurmak sûretiyle düşünsel katkı sunmaktan geçer. İnsanileşme çabalarına katkı

sunmak; **Barneş** كَبَش , **Burnoşo / Burnaşa** حَب;ع and **Barnoşo / Barnaşa** حَب;ع kelimelerinin imlediği anlamların yelpazesini genişleterek fikir yürütmekten geçer. O halde, yaşamın tesellisini bulmak için içsel çukurları (تَشَا) dildeki anlamların ince verileriyle doldurmalıyız ki, dışsal çıkıntılar (تَبَا) bu anlamların tedavi edici terkibleriyle düzleşsin ve estetik bir görünüm kazanabilsin.

### **Ve ‘yaşam’ daha çok anlam bulsun!**

Görüldüğü gibi, “**insan**” kelimesi, güçten düşmek, gevşemek, zayıflamak, unutmak, hatırlamamak, ihmal etmek, nisyân anlamlarıyla ilişkilendirilebilmektedir. Öyle yâ! zaten ‘yaşam’ da böyle değil mi? Süryanice’de var olan bütün bu anlamlar, insan doğasına (tabiatına) aykırı değildir. Aksine insan psikolojisine ve fizyolojisine uygun düşmektedir. Çünkü insan olarak her daim zayıflık ve noksanlık içinde debelenmekteyiz. Bunu hissettiğimizde ve bunu özümsemişimizde, arzulanan tamamlayıcı anlayış, anlam dünyamıza daha çok anlam katacaktır. Bu bilinç alanından beslendiğimizde, idrakımız daha çok zenginleşecektir. İşte o zaman, herşey daha güzele doğru evrilecektir. Böylelikle, hem kültürümüzü, hem yaşamı daha farklı kucaklar, daha farklı sahipleniriz. Değerleri de daha farklı geliştirir ve geleceğe aktarırız.

Denildiği üzere, “**Her terim, her kelime kültüre bir pencere açar.**”

Yusuf Beğtaş

Süryani Dili-Kültürü ve Edebiyat Derneği Başkanı

Not: Akadçâ bilgisinden faydalandığım araştırmacı/yazar Sevgili Malfono Nineb Lamassu’ya ve özellikle tamamlayıcı akademik dokunuşları ve cömert dilbilimsel katkıları için Mardin-Artuklu Üniversitesi Öğretim Üyesi değerli Malfonumuz sayın Doç. Dr. Mehmet Sait Toprak’a teşekkür ve saygılarımı sunarım.